

a t a l a

COMP 11

Adinekoak

Aurrekariak

Arartekoak **arreta berezia** jartzen du gero eta ugariagoa den 65 urtetik gorako pertsonen talde heterogeneoarengan.

Talde horren %80 inguru bizitza modu autonomoan gara dezaketen pertsonak osatzen dute, eta gehienak 80 urtetik beherakoak dira. Gainontzeko %20a eguneroko bizitzako jarduerak egiteko laguntza behar duten pertsonak osatzen dute, eta horiek gehienetan emakumeak eta 80 urtetik gorakoak izaten dira.

Pertsona bakoitzaren premiak desberdinak dira, beren osasun-egoeraren (zentsurik zabalenean hartuta), menpekotasun-mailaren eta gaitasun ekonomikoaren arabera izaten baitira. Familiarengandik zein gizartearengandik jasotzen duten laguntzak eta bizi diren inguruko ezaugarriak (irigarritasuna, eta abar) eragin zuzena izango dute beren bizi-kalitatearengan.

Adinekoek gizarteari hainbat alorretan egindako ekarpen garrantzitsua, hala nola, ezagutza eta esperientziaren igorpena, trebakuntza, sormena, etab., baita senideak zaintzen eta laguntzen burutzen duten egiteko ukazina ere, adineko horien parte hartzea ahalbidetzen duten eta zahartzaroa ahalmenenez edo gaitasunez beteriko bizi etapa gisa agerian jartzen duten politika publikoen garapenean jaso behar dira; gizarte aldaketarako bidea eman duten eta adinekoei merezi duten gizarte esku-hartzerako eta solaserako protagonismoa eta gaitasuna ematen dieten politikak.

1.

Arloa kopurutan

2012an 40 kexa berri erregistratu dira adineko pertsonen arloan. Kexak izapidetzeko lana osatzeko, ekintza planari buruzko kapitulu honetako IV. atalean azaldu ditugun jarduketak egin dira.

2.

Kexarik aipagarrienak

2.1. Bizkaiko eta Arabako pertsonen zenbait kexa eta kontsulta izan ditugu. Arrazoia izan da **administrazioek behin eta berriz eskatu dizkietela dagoeneko euren eskuetan dauden agiriak**, norberaren autonomia sustatzeko eta mendetasuneko egoerari arreta emateko zerbitzuak eta prestazioak eskatzeko prozeduretan.

Alde batetik, kezkatuta gaude, alde batetik, administratuek dagoeneko diharduen administrazioaren eskuetan dauden agiriak ez aurkezteko duten eskubidea urra lezakeelako horrek (Administrazio Prozedura Erkideari buruzko azaroaren 26ko 30/92 Legeko 35.f artikulua eta herritarrek zerbitzu publikoak elektronikoki eskuratzeko ekainaren 22ko 11/2007 Legeko 6.2 b artikulua) eta, bestetik, errekerimendu horiek prozedura atzeratu eta hain ahula den taldeari (mendetasuneko egoeran dauden pertsonena) bere eskubideak erabiltzeko asmoa ken liezaiketelako, gestio horiek zaintzailei –kasu askotan adineko pertsonak dira– ekar liezaieketen gainesfortzua dela-eta, berez lan zama handia hartzen baitute euren gain. Askotan adierazi dugunez, gure erakundeek ahalik eta gehien arindu behar diete lan zama hori.

Bizkaiko Foru Aldundiko (aurrerantzean, BFA) Gizarte Ekintza Sailak kezka horretan bat datozela esan digu; haren iritziz, *“...mendekotasuna baloratzeko prozedurak eta baliabideak esleitzeko prozedura bakar batean batu behar dira izapidetak eta zereginak errepikatu ez daitezten.”* Erantsi duenez, zentzu horretan lan egiten hari dira eta zenbait jarduketa egin dute hari buruz, hala nola *“L.D. aplikazioa (balorazioak) modu informatikoan migratu da familia barruko zaintzak eta egoitza iraunkorrek aplikatzearekin bateragarria den ingurune batera. Horrela, L.D. aplikazioan dauden datu guztiak automatikoki irauli dira beste aplikazioetan. Baliabideak kudeatzen dituzten administrazio unitateek balorazio unitateek egindako BAPak ez berrikusteko agindua eman da, eta era berean, gehiago luzatu gabe eta automatikoki baliabidea esleitzen jarraitu dadin ere agindu da.”* edo BJA sinatutakoan prestazioa amaitzat emateko aukera, eskatzaileak hala nahi badu.

Azkenik, aipatu duenez, *“Printzipio horiek betetzen dira, baina batzuetan zaila da horiek zorrotz betetzea, prozesuan administrazio batek baino gehiagok parte hartzen dutelako: udalak, balorazioa egiteko eskabidean (eta etxex etxeko*

laguntza bada, baliabidea esleitzean), Aldundia (baliabidea baloratzean eta esleitzean) eta beste batzuk (Gizarte Segurantzza FLPOn eta Eusko Jaurlaritzaren Telegarantza)”.
Horrek, berriz ere, agerian utzi du erakundeen arteko koordinazioa bultzatu behar dela **EAEn norberaren autonomia sustatzeko eta mendetasunari arreta emateko legearen aplikazioa** txosten bereziko **hirugarren eta laugarren** gomen-dioetan aipatu genez.

2.2. Senide bat kexu zen **Irungo egoitza zentro pribatu batean** adineko pertsona bati **emandako arreta medikua-gatik**. Gure iritziz, **Gipuzkoako Foru Aldundiko** (aurrerantzean, GFA) Inbertsio, Ikuskaritza eta Lankidetzaren Zerbitzua bat etorri ez arren, zentzu horretako jardunbide desegokiak gertatu zirela ondorioztatzeko zantzuak zeuden. Kexa horiek izapidetuz agerian geratu da egoitza zentroan arreta jasotzen duen pertsonaren osasun egoerak zentro horren arreta ahalmena gainditzen duenean, egoera hori familiari berehala jakinarazi behar zaiola, adineko pertsona beste toki batera eramateko.

2.3. Kexa batzuen izapidetzearen kariatz, foru erakundeei arestian aipatu txosteneko **gomendioei** buruzko oroigarriak igorri dizkiegu, zehazki, **11.16** gomendioa GFARI eta **11.6 eta 11.7** gomendioak **Arabako Foru Aldundiari** (aurrerantzean, AFA).

2.4. Enkarterrien eskualdeko (Bizkaia) **eguneko zentro-rako sargarritasunari** buruzko zenbait kexa jaso ditugu. Dirudenez, Balmasedan eguneko zentro berria abiarazteak eragina izan du eskualdeko beste eguneko zentroetan; hala, Gueñesko Lújar Zentroa itxi egin da eta eskualdeko erabiltzaileek, senideek eta herritarrek horren aurka egin dute, eta beste zentro batzuetan, hala nola Zallako Enkarteri Zentroan, okupatutako plazak murriztu dira. Eskualde horretan biztanleria oso sakabanatuta dago eta, beraz, herri txikietatik gertu zentroak egoteak hobeto bermatuko luke arreta, are gehiago kontuan hartzen badugu oraintxe bertan itzarote-zerrenda dagoela, batez ere adineko pertsonak Balmasedako zentro berrira eroateko zailtasunak eraginda (eguneroko joan-etorriak luzeegiak dira).

Sakoneko beste arazo bat dago, eguneko zentro pribatuen homologaziorik ezari lotuta. Arrazoiak, Gizarte Ekintza Sailaren arabera, **Eusko Jaurlaritzak** mendeko adineko pertsonentzako eguneko zentroei buruzko **urriaren 17ko 202/2000 Dekretuaren** araudia garatu ez duela da. Eusko Jaurlaritzaren ustez, bestalde, ez da beharrezkoa araudia garatzea foru erakundeak berak homologazioak egin ahal izateko betekizunak behar bezala ezar ditzan. Gure iritziz, premiazkoa da arazo horri erantzuna ematea, autonomia eta foru mailako erakundeen arteko koordinazio egokiaren bidez.

Beste kexa batzuk izapidetzerakoan, Bizkaiko beste eskualde batzuetako eguneko zentroetan ere itzarote-zerrendak daudela egiaztatu dugu. Hori dela-eta, BFAko Gizarte Ekintza Sailari berriz esan behar izan diogu zerbitzu horiek zerbitzuari lotutako prestazioa arautzen duen araudian sartzea komeni dela (izan ere, egun, prestazio horretatik kanpo utzi dira). Sailak jakinarazi digunez, “*prestazioa zabaltzeko premiari, komenigarritasunari edota, egokia balitz, aukerari*

eta eguneko zentro pribatu batean emandako arretak eragindako gastuak ordaintzen laguntzeari buruzko hausnar-keta” hasi du.

2.5. Pertsona batzuek salatu dutenez, **Bilboko Udalak** uko egin dio etxean zaintza pertsonalak egiten zituen laguntzaileak adineko pertsonari eguneko zentrorako foru garraioaren galarazi lagun ziezaiola onartzeari. Gure ustez, eskaera arrazoizkoa zen eta baliabideak optimizatzen laguntzen zuen (Udalak, ordea, helburu horretarako beste pertsona bat ordu erdiz kontratatzea proposatu zuen, eta horrek zaintza pertsonalak galarazi edo haien intentsitatea gutxiarazten du).

BFAk derrigorrez eskaini behar du garraioa eguneko zentrori iristeko, baina erabiltzaile guztiak errazago biltzeko (alferreko itxaronaldiak saihestuz) zenbait galarazi adieraziz gaitu dezake. Batzuetan, erabiltzaileak bildu beharretarako egokitzapenak egiten dira, baina azaldu dizkiguten kasuetan, aldatetako pertsona gehiagori zekarzkiola kalteak onurak baino.

Gure ustez, Bilboko Udalak **etxez etxeko laguntza zerbitzua** (aurrerantzean, ELZ) kudeatzeak irtenbidea eman behar luke, arreta pertsonala eta lagun egitea uztartuz, pertsona bakoitzarentzat aurreikusitako zerbitzu intentsitatearen esparruan. Halako kasuetan, Bilboko Udalarik adierazi diogu etxez etxeko laguntza zerbitzuan eguneko zentrorako garraioaren bilketa gunerako lagun egite laburra sartzea komeni dela. Etxean burututako zaintza pertsonalen amaierarekin bat etorri behar luke denboran eta beharrezko bidea da eguneko zentroaren zerbitzua eraginkortasunez eskaini ahal izateko. Udalak aukera posibleak aztertuko dituela esan digun arren, orain arte ez du agertutako arazoa konpondu.

ELZri lotutako beste kasu batean, mendetasuneko III. gradua daukan adineko pertsona baten familiak Arabako foru erakundeak arreta horretarako esleitu zituen zereginetako batzuk aldatu nahi zituen. Arartekoaren esku-hartzeak aldateta bultzatu zuen haiek nahi zuten zentzuan, eta hala alderdi bien onerako akordioa lortu zen.

2.6. GFAk pertsona onuraduna hil ondoren **laguntza produktu** bat (ohe artikulatua) biltzeko luzamenduari dagokionez, Sailak jakinarazi zigunez, bilketa egin zen eta alegatu zuenez ez zuen lege zedatutako eperik urratu. Halaber, bat etorri zen Ararteko erakundearen: halako prozesuek bizkorrak izan behar dute, administrazioak dauzkan baliabideak optimizatzeke eta balizko erabiltzaileen onerako.

2.7. Urte hasieran, kexak areagotu ziren Bizkaian **balorazio prozesua luzatzen** zelako, etxez etxeko bisitak egiteko arduraren duen erakundearen kontratazioari lotutako zenbait gorabeheraren ondorioz. Momentu batean, erakunde honek adierazi zuen mendetasuna baloratzeko lanak foru erakundeetako langileen arduraren izatea komeni dela, bai ezagutzen diren datuen izaera pertsonalagatik, bai independentziaren printzipioa bermatu eta azaldutakoa bezalako egoera okerrak saihestu beharzagatik, hori dena Norberaren Autonomia Sustatzeko eta Mendetasuneko egoeran dauden Pertsonen Arretarako **abenduaren 14ko 39/2006 Legeko** (aurrerantzean, AMAL) 28.6 artikulua betez.

2.8. Donostiako Udal Kirol Patronatuak, kirol jarduerak bere lehentasunen arabera antolatzeko ahalmena izan arren, kexa aurkeztu zuten adineko pertsonekin batera adineko pertsonentzako kirol ikastaroak beste zentro batean (egokiagoa eta irisgarria haien iritzi- eskaintzeko aukera baloratzea onartu du, baldin eta pertsona kopuru arrazoizko batek ikastarora joateko konpromisoa hartzen badu. Gure iritzi, pertsona horien osasuna sustatzen eta zahartze aktiboa bultzatzen duten aztura osasungarriak hartzen laguntzen du horrek.

2.9. Aurten kexa asko AFAk **onartutako mendetasun graduaren murrizketarekiko desadostasunari** eta familia inguruko zaintzetarako prestazio ekonomikoengatik (aurrerantzean, FIZPE) **behar gabe jasotako zenbatekoak itzuli beharri** dagokionez horrek zekartzan ondorioei buruzkoak izan dira.

Ikusi dugunez, halako kasuetan, hasierako mendetasunaren onarpenaren baliozkotasun epea iraungitzeko egun berberetan, gutun bat helarazten zitzairen eta bertan interesatuei balorazio berria eskatu eta horretarako data ezartzen zen, gutxienez, handik lau hilabetera, balorazio berritik erator zitezkeen ondorioen berri eman barik.

Balorazio berriaren ondorioz, FIZPE emateko betekizuna indargabetzen zen eta horren ondorioak arestian aipatu iraungitze data atzera eramaten ziren. Hala, herritarrek hasierako balorazioaren iraungitze dataren eta balorazio berriaren ebazpenaren dataren artean jasotako hileko kuotak itzuli behar zituzten.

Gure iritzi, administrazio prozedura orokorrari buruzko legediaren eta AMAL garatzeko, FIZPEren araudia onartu zuen **abuztuaren 3ko Diputatuaren Kontseiluaren 40/2010 Foru Dekretuko 6, 20.a) eta 21.c) artikuluen interpretazio zuzenak**, prestazio desegoki horiek eskatzeko aintzat hartutako eragin data mendetasun gradu berria onartzeko datan jarriko luke, eta ez aurreko onarpena iraungi zenekoan. Ezinezkoa litzateke frogatzea eskatutako betekizuna berrazterketa izatez egin den unea baino lehen gertatu dela. Data horretan egiazko irizpen teknikorik egon ez arren hala jotzea eduki zehaztugabea edo ezinezkoa duen ebazpen baten atzerareagina argudiatzea bezalakoa litzateke (**HAJ eta APELko 62.1.c artikulua**). Egokia iritzi genion behar gabe jasotako prestazioak itzultzeko eskatzen duten ekintza administrazio horiek ofizioz berrikusteari. Foru erakundea ez dator bat interpretazio horrekin.

AFAri adierazi genion, pertsona horiei –diru-sarrera urriak dituzten eta jasotako prestazioak gastatu dituzten adinekoak gehienak– eragiten ari zitzairen kaltea ikusita, berrazterketa egoteko data iraungitzea gertatzen den hil berean finka zezala eta, edonola ere, argi eta zehatz azal zitzatela balio-epaaren preklusiotik eratorritako balizko ondorioak. Hori guztia administrazioaren jarduerarik ezak pertsona interesatuak kalte ez zitzaizkien.

Balorazioari berari dagokionez, irizpide teknikoak eta medikuak darabiltza eta, haien izaera dela-eta, ez dagokio erakunde honi haiek eztabaidatzea. Hala ere, kezka handia sortu digu, herritarrek balorazio horiei buruz erakutsi duten desadostasunarekin batera, baloratutako pertsonen laguntza eta zaintza premiak ikusita, nekez uler daitezkeen graduazioei buruzko pertzepzioa ere egoteak –hala adierazi di-

gute sare publikoko osasun langileek edo gizarte langileek, gure informazioa haiekin kontrastatu dugunean–.

AFAk **mendetasuna baloratzeko baremo berriaren** (indarrean otsailaren 18az geroztik) aplikazio zuzenean arrazoitu ditu balorazio edo gutxitze berriak, haren aburuz, baremo berriak lehenagoko balorazio tresnaren disfuntzio argiak zuzendu baititu. Halaber, honako irizpide teknikoak ere argudiatu du: mendetasuna egoera iraunkorra da eta ez dago arrazoizko aukerarik pertsonaren funtzionamendua leheneratzeko edo hobetzeko. *Honakoa ere erantsi du: “adin aurreratuko, gaixotasuneko edo desgaitasuneko egoera guztiek ez dakarte mendetasunik, ofizialki onartzeko ondoreetarako, eta jardute oker orok ez dakar derrigorrez egoera hori ofizialki onartzea”.*

Bestalde, foru erakundeek eskatzen duenari espediente osoaren kopia eman zein ez, erasandako pertsonen euren defentsa prestatzeko dituzten zailtasunak ikusita, komenigarria deritzogu ebazpenarekin batera balorazio irizpena ere eransteari.

2.10. Gure esku-hartzearen kariaz, BFAk **aldi baterako egonaldiko** baliabidea onartu zion lehenago hura ukatu zitzaion adineko pertsona bati, zaintzaile nagusiak argudiatutako premia bereziko zioak berrikusi ondoren.

3.

Araudi- eta gizarte-testuingurua

3.1. 2012an, **gizarte zerbitzuen zorroa arautuko duen dekretua** izapidetzen hasi da. Autonomia, foru eta udal eremuaren zerkusua duten administrazioen arteko lau urteko negoziazioen ondoren eman da urrats hori. Bertan herritarrek eskubidea duten zerbitzu mota, haien ezaugarriak, eskuratzeko betekizunak eta eskumen eremua jasoko dira.

Gizarte Zerbitzuen Erakunde arteko Organoak bere baitan lan-talde baten eraketa sustatzea erabaki du. Lan-talde horrek erabaki beharko du zorroaren finantza nahikotasuna, hots, erakunde bakoitzak esleitzen zaizkion eskumenak garatzeko izan behar dituen baliabide ekonomikoak.

3.2. Gizarte Zerbitzuen Erregistroei buruzko **uztailaren 24ko 155/2012 Dekretu** berriaren bidez, gizarte zerbitzuen erregistroen berriazko arauketa eguneratu eta sistematzatu da.

3.3. 2012an, **Europako Zahartze aktiboaren eta belau-naldien arteko elkartasunaren urtean**, gure geografian paradigma horren aldeko zenbait ekimen gertatu dira. Gure administrazioek hura barneratu behar dute politika publikoen diseinuari aurre egiterakoan. Besteak beste, OMEk sustatutako “Ingurune adiskidetsuak” proiektua azpimarratu behar

da. Euskadiko zenbait hiritan garatzen ari da eta zenbait eremu jaso ditu, hala nola hiri ingurunea, garraioa, merkataritza, kultura, etab.

3.4. EMAKUNDEK *Euskadiko “adineko” emakumeen autonomiari eta jabekuntza prozesuetan egindako ekarpenari* buruzko azterlan interesgarria argitaratu du. Bertan erakutsi dutenez, emakume bitatik batek batez beste 23 urtez izan du esperientzia lan eremuan. Emakume belau-naldi horretan banakako autonomia maila handia atzeman da. Haiiek maiteen duten balioetako bat da hori, eta batez ere independentziaz bizitzeko eta kudeaketa ekonomikoa bere egiteko (gehien-gehienek egiten dute) joeran islatu da. “Zahartzeko esperientzia”ri buruz duten beldur handienetako bat euren eguneroko bizimodua gidatzen eta eratzen duten erabakien gaineko autonomia galtzea da.

3.5. Estatu mailan, *otsailaren 11ko 2011/174 Errege Dekretuak* onartutako **mendetasuna baloratzeko baremo berria** otsailaren 18an sartu da indarrean. Dauzkagun datuen arabera, haren aplikazioak balorazio berrazterketetan gradua murriztea eta antzeko egoerarako arestiko baremoaren aplikazioaren arabera lortutako baino graduazio baxuagoak dakartza.

I eta II graduei laguntza pertsonalerako prestazio ekonomikoa handitu izanak ez, hari oso onuragarria baiteritzogu, *aurrekontu egonkortasuna bermatzeko eta lehiakortasuna sustatzeko neurriei buruzko uztailaren 13ko 20/2012 Errege Lege Dekretuaren bidez* (aurrerantzean, 20/2012 ELD) **hartutako gainerako neurriek**, gure ustez, **atzerapen handia** ekarri diote pertsonen autonomia sustatzeko eta mendetasuneko egoeraren arretarako politiken garapenari. Hala, besteak beste, honako neurriak hartu dira:

- I graduko balorazioa izan dutenak eta 2011ko abenduaren 31 baino lehenago 2. mailako I graduan baloratuta egonda ere data hori baino lehen prestazioa onartu ez zaienak sisteman sartzea 2015eko uztailaren 1 arte atzeratzea.
- Prestazioen eta zerbitzuen bateraezintasun araubidea gogortzea.
- Prestazio ekonomikoen zenbatekoak oso murriztea.
- FIZPEk atzeraeragineko eraginak izateari utzi dio 20/2012ko ELD indarrean sartutakoan prestazio horiek jasotzen hasi gabe daudenentzat (dagoeneko sortutakoei eutsita). 20/2012 ELD indarrean sartu denez geroztik, pertsona horien alde onartutako FIZPEak gehienez ere urte biko etenaldiari lotuta geratzen dira.
- Borondatezkoa izan arren, zaintzaileen hitzarmen berezia eta, beraz, kotizazioak sinatzen duenaren kargura baino ez dira egongo.
- Mendekotasun gradu bakoitzarentzat ezarritako zerbitzuen babes intentsitateak murriztea.

IV.2 atalean aztertuko dugu euskal herri-administrazioak, babes maila gehigarriak ezartzeko ahalmena erabiliz, zer neurritan ari diren –edo ez diren– atzerakada horren ondorioak arintzen.

20/2012 ELDaren ondorioz, mailakako sailkapena desagertu da eta, beraz, indarrean sartu denez geroztik, graduazioak

I gradua, II gradua eta III gradua kategoriak baino ez dira izango.

Aurten IMSERSOK honako gidak argitaratu ditu: *Mendetasuneko egoeraren arauzko balorazioaren jardunbide profesionalerako gida: norberaren autonomiari laguntzeko produktak eta adineko pertsonentzako, desgaitasuna duten pertsonentzako eta mendetasuneko egoeran dauden pertsonentzako prestazioen gidaliburua –estatu eta autonomia baldinbideak–.*

3.6. Nazioarte mailan *Europako Kontseilua* Nazioarteko Hitzarmen berri batean **adineko pertsonen oinarrizko eskubideak** jasotzeko urratsak ematen ari dela azpimarratu nahi dugu. Hitzarmen horretan informaziorako eta komunikaziorako eta bizitza politikoan, publikoan eta kulturean parte hartzeko eskubidea azpimarratu da gehien.

3.7. Arabako Batzar Nagusiek, *maiatzaren 14ko 34/2012 Mozioaren bidez, laguntzen eta diru-laguntzen ordainketa bizkortzeko* bideak gaitzeko eskatu diote AFari. Adineko pertsonen arretaren eremuan lan egiten duten elkarte batzuk egoera oso zailak bizitzen ari dira, batez ere AFAk diru-laguntzak emateko ebazpenetan daukan atzerapenagatik. Arartekoak, *2005eko gomendio orokorraren bidez*, gizarte eremuan lan egiten duten elkartei laguntza instituzionala emateko bideak eta prozedurak hobetu beharri buruz duen iritzia eman zuen. Premiazkoa da administrazioek halako egoerak saihesteko behar diren neurriak har ditzatela.

4.

Jarduera-planaren esparruko bestelako esku-hartzeak

4.1. Arartekoak *EAEko haurren, nerabeen, gazteen eta helduen buruko osasunaren arretaren inguruan egindako hurbilketa: erronkak eta aukerak* izeneko azterlana argitaratu du. Bertan, euskal herri-administrazioek azken urteotan talde hain ahul horien osasun mentalaren arreta eta babes kontuetan egin duten esfortzu handia onartu du eta, aldi berean, ekimen berriak, garapen handiagoa edo hobekuntza behar dituzten kontuei erreparatu die gehien, eta haien buruzko gomendioak egin ditu.

4.2. EAEn norberaren autonomia sustatzeko eta mendetasunari arreta emateko legearen aplikazioa izeneko txosten bereziaren segimendua

Txosten berezian jasotako datuak 2007, 2008, 2009 eta 2010. Urteei zegozkien. 2011ko ohiko txostenean, berriz, ekitaldi hartako datuak aipatu genituen. Jarraian, labur aztertuko ditugu 2012. urtearen gaineko datuak.

Txosten berezian behin eta berriro azpimarratu genuen legez, oraindik ere arazoak ditugu mendetasuna artatzeko eta autonomia pertsonala sustatzeko arloan azterketa kuantitatibo fidagarria egin ahal izateko. Horrexegatik gomendatu genuen txosten horretan aldi oro indarrean dagoen informaziorako sistema integratua sortzeko urratsak eman behar zirela.

Eskuragarri ditugun iturri ezberdinek –IMSERSOren menpeko Autonomiarako eta Mendetasunari Laguntzeko Sistemaren informazio-sistema (AMLSIS), Eusko Jaurlaritzaren Enplegu eta Gizarte Gaietako Saila, Arabako Foru Aldundia, Bizkaiko Foru Aldundia eta Gipuzkoako Foru Aldundia– eman dizkiguten datuak ez datoz guztiz bat. Bereziki kezkarria da zer-nolako aldea dagoen Bizkaiko Foru Aldundiak emandako datuen eta, aurten, elkarren arteko koherentzia gordez, IMSERSOk eta Enplegu eta Gizarte Gaietako Sailak aurkeztu dituzten artean. Horrek berriz ere zehaztasunik ez edukitzera garamatza, eta ondorioz, kasu bakoitzean fidagarrien gerta daitezkeen datuak erabili behar ditugu edo, bestela, iturri bakoitzak ematen dien tratamendua kontuan hartuta gai honen inguruan gertatzen den bilakaerari buruzko ondorioak ateratzen lagunduko digutenak.

4.2.1. Foru Aldundiak 2007ko urtarrilaren 1etik 2012ko azaroaren 1era bitartean emandako datuen arabera, EAEn guztira **195.800 eskari** jaso dira **133.065 eskatzailer**en mendetasun-egoera aitortzeko. Hona hemen datu horien lurraldekako banaketa:

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Guztira
Mendetasun-egoera aitortzeko eskariak (2007-01-01etik 2012-11-01era)	31.834	85.240	78.726	195.800
Mendetasun-egoera aitortzeko eskariak egin dituzten pertsonak (2007-01-01etik 2012-11-01era)	21.553	60.873	50.639	133.065

Iturria: Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundiak.

Hona hemen kasu bakoitza baloratu ondoren mendetasun-egoera bakoitzari ematen zaion sailkapena (0 graduan sartzen dira autonomotzat jotzen diren pertsonak).

2012-11-01a bitartean baloratutako pertsonak	Gzoznak	Emakumeak	Guztira
0. GRADUA	1.698	2.762	4.460
I. GRADUA	1.362	1.928	3.290
II. GRADUA	1.642	2.343	3.985
III. GRADUA	1.000	2.044	3.044
GUZTIRA	5.702	9.077	14.779

2012-11-01a bitartean baloratutako pertsonak	Gzoznak	Emakumeak	Guztira
0. GRADUA	4.893	8.717	13.610
I. GRADUA	6.545	11.827	18.372
II. GRADUA	6.619	11.128	17.747
III. GRADUA	6.688	12.995	19.683
GUZTIRA	24.745	44.667	69.412
0. GRADUA	2.587	3.911	6.498
I. GRADUA	3.152	5.071	8.223
II. GRADUA	3.429	5.748	9.177
III. GRADUA	2.625	5.599	8.224
GUZTIRA	11.793	20.329	32.122

Iturria: Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundiak

(*) Bizkaiko Aldundiak emandako datuak ez datoz bat eskatutakoekin (baloratutako pertsonak) eta graduen arabera buruzkoak dira. Hori dela-eta, ezin dugu EAE osorako analisirik egin, ofizialki mendetasuneko egoeran dauden pertsonen eta haien osatzen duten euskal biztanleriaren ehunekoari dagokienez. Hala ere, ez dago lurraldekako konparaziorik egiterik.

Lurraldez lurraldeko biztanleriari dagokionez, Gipuzkoan **mendetasuneko egoera onartu zaien pertsonen tasa** 36,45 da, 1.000 biztanleko. Araban tasa hori % 32,37 da; lurralde horretan, ehuneko hori murriztu egin da aurreko urtearen aldean.

Mendetasuneko egoeran dagoen pertsonaren sexuari dagokionez, EAE osoan, **gehiengo** emakumeak dira oraindik (mendetasuneko egoeran baloratutako pertsonen % 63 baino gehiago **emakumeak** dira).

Mendeko biztanleriaren graduazioari dagokionez, esan behar dugu Gipuzkoan **% 32,09 mendetasun handikoak dira** (III gradua), % 35,82k mendetasun larria dute (II gradua) eta gainerako % 32,09k mendetasun neurritsua (I gradua). Araban, ehuneko horiek % 29,50, % 38,62 eta % 31,88 dira, hurrenez hurren. Joan den urteari dagokionez, II graduan baloratutako mendeko biztanleen ehunekoaren goranzko joera ikusi dugu, mendetasun handikoen proportzioaren kalterako.

Graduazioa eta sexua aldagaiak gurutzatzen baditugu, ondorioztatu behar dugu **emakumeen** taldean mendetasun handikoen –egoerarik **larriena**– ehunekoak gizonezkoen dagokionez baino sei puntu handiagoa dela eta, aldi berean, balio hori aurreko urtean baino puntu bi handiagoa dela.

4.2.2. IMSERSOk eta Eusko Jaurlaritzaren Enplegu eta Gizarte Gaietako Sailak emandako datuei esker 2011 urtearekiko egon den bilakaerari buruzko zenbait ondorio atera daitezke.

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	EAEN GUZTIRA
Espedienteak	10.680	36.654	31.940	79.274
Irizpenak*	10.202	34.615	31.233	76.050
Prestazioak jasotzeko eskubidedun pertsonak**				46.853
Onuradunak (prestazioak esleituta dizutenak)	6.401	16.096	17.106	39.603
Esleitutako prestazioak	8.170	17.808	21.048	47.026
Onuradun bakoitzaren prestazioen ratioa	1,28	1,11	1,23	1,19

Iturria: AMLSIS eta Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Gaia-tako Saila.

* Administrazioak eskatzailearen mendekotasunaren balorazioaren gainean emandako irizpena, hura autonomotzat jotzen duena edo, bestela, bere mendekotasunaren gradua eta maila zehazten dituen.

** Ezin da lurraldez lurraldeko daturik eman, izan ere, IMSERSOK ez ditu bereiz adierazi eta sailak eman duen informazioan ez da inolako daturik agertzen uztailean egindako nomenklatura aldaketaren ondorengo mailaketa berriez.

Prestaziorako eskubidea izanda dagoeneko prestazioen bat esleituta duten pertsonen ehunekoak hobekuntza txikia izan du eta, beraz, 2011n 2010aren aldean erregistratu zen hobekuntza handiko joera hautsi da. Hortaz, 2012an prestaziorako eskubidea izanda arretaren zain dauden pertsonak % 15,47 dira (% 15,63 ziren iaz).

1.000 biztanleko izapidetutako espediente kopurua handitu eginda Araban (33,53tik 35,37ra 2012an) eta Gipuzkoan (45,88tik 46,61era 2012an), eta murriztu egin da Bizkaian (2011ko 34,55etik 2012ko 32,65era). Gipuzkoako lurraldea da, bere biztanleriarekiko proportzioan, lan bolumenik handiena erregistratu duena, berriz ere.

Ebazpen maila (irizpenen proportzioa espediente kopuruarekiko), iaz nabarmen hobetu ondoren (2010eko % 92,40etik 2011ko % 96,01era), apur bat okertu da aurten (2011ko % 96,01etik, emandako irizpideen % 95,93a hasitako espediente kopuruarekiko, 2011n).

Aurreko urtearen aldean, 1.000 biztanleko **prestaziorako eskubidea duten pertsonen tasa murriztu egin da**, baita **prestazioak esleituta dauzkaten pertsona onuradunei** dagokiena.

EAE osoan, **persona onuraduneko prestazio ratioak**, 2011n 1,15etik 1,19ra hazi ondoren, berdin iraun du. Lurraldez lurralde, Gipuzkoak eta Bizkaia apur bat hobetu dute eta Araban jaitsiera txikia gertatu da, oraindik ere ratorik onena badauka ere.

4.2.3. Prestazio motari eta **haien banaketari** dago-kienez, bildutako datuetan kontraesanak daude. Hala ere,

IMSERSOK eta Eusko Jaurlaritzako Enplegu eta Gizarte Politiketako Sailak emandakoei kasu eginez gero, honako ondorioak atera ditzakegu:

- Oraindik ere FIZPE nagusitzen da: prestazio guztien % 49,09. Gainera, ehuneko hori iazkoa (% 47tik gertu), baino handiagoa da
- Egoitza arreta prestazioen % 18,51 da. Proportzio hori iazkoa (% 16) baino dezente handiagoa da.
- Telelaguntza % 6,82 da. Beraz, aurreko urtearen aldean (% 12 inguru zen) jaitsiera handia izan du.
- Eguneko zentroetan (% 10,78) eta etxean bertan jasotako (EAZ: 9,74) arretari dagozkion ehunekoak apur bat jaitsi dira 2011koen aldean (% 11 inguru).
- Zerbitzuari lotutako prestazio ekonomikoa prestazio guztien 2,64 da, 2011n baino % 0,02 gehiago.
- Laguntza pertsonaleko prestazio ekonomikoak hazkunde handia izan du (2011ko 1,43tik aurtengo 2,42ra) eta Bizkaian eta Araban oraindik hutsaren hurrengoa da.

4.2.4. Aurrekontu-egonkortasuna bermatzeko eta lehiakortasuna sustatzeko neurriei buruzko uztailaren 13ko 20/2012 Errege Lege Dekretuak (20/2012 ELD) norberaren autonomiaren sustapenari eta mendetasunaren babesari ekarri dien okerragotzea ikusita, aurten 6.3, 7, 8, 11.6, 11.7 eta 11.13 gomendioen jarraipena egin dugu, aipatu 20/2012 ELDn atzerapen argia izan duten alderdiak hobetzeko iradokizunak dakartzatelako. Ondorio nagusiak azpimarratuko ditugu:

Gipuzkoako Foru Aldundiak 2012an 2. mailako I graduan baloratutako pertsonak sisteman sartzea bermatu du eta hurrengo urteetan ere halaxe egingo du. 2013an, ordea, 40 puntutik beherako puntuazioa daukatenean (1. mailako I gradua) ez dute prestazio ekonomikoetarako eskubiderik izango. Prestazio ekonomikoen zenbatekoak ezartzeari dagozkionez, foru erakundeak erabaki du ez duela murrizketarik egingo baina, mailak desagertu direnez gero, graduaren eta balorazioan lortutako puntuazioaren arabera zenbatekoak ezarri ditu. Iragarri digunez, 2013an prestazio ekonomikoak arautzen dituen foru dekretuan aldaketak egingo dira, graduen arabera sailkapen berriari, laguntza pertsonalaren graduazio guztietarako zabaltzeari eta pertsona zaintzaileen hitzarmen bereziaren izaera berriari egokitzeko. Bestalde, aurreratu digunez, erreforma horren bidez hartuko diren neurri guztietan gure zortzigarren gomendioa aintzat hartuko da. 11.7 gomendioari jarraituz, foru erakunde horrek ez du prestazio ekonomikoen ordainketaren atzeraeragina indargabetu eta oraindik ere eskabidea aurkezteko dataren ondorengo lehen egunetik sortuko da prestazioa. Gainera, praktikan, 11.6 gomendioaren edukia betetzen du.

2012an **Bizkaiko Foru Aldundiak** mendetasuneko 2. mailako I graduan baloratutako pertsonen FIZPEari eutsi dio. Jakinarazi digunez, 2013rako ere eutsiko diote. I graduan baloratutako pertsonen adineko pertsonen eta desgaitasuna duten pertsonen eguneko egoitzak erabil ditzakete. 2012an prestazioen zenbatekoak ez dira murriztu eta, esan digunez, 2013rako ere berdin jarraituko dute. Aldundiak informatika hobekuntza batzuen berri eman digu. Haien bidez baloratzeko eta baliabideak esleitzeko prozedurak prozedura bakarrean bateratu nahi dira, haien izapidetza

bizkortzeko. 2013rako 11.6 gomendia bete nahi du. Eskabidea aurkezteko unerako atzeraeragina ez dio prestazio bakar bati ere aplikatzen eta, beraz, ez du 11.7 gomendia bete.

Zaintzaileek emandako arretaren kontrolari dagokionez (11.13 gomendia), etxeko arreta jasotzen duten mendetasun handiko pertsonen egoerari buruz konparazio-azterlanaren ondorioen berri eman digu. Egoitza zentroetan zeudenen aldean, emandako zaintzen adierazleetan ez zegoen alde handirik, eta beraz, mendetasun handiko pertsonen etxean ere arreta egokia jasotzen dutela ulertu dute. Bestalde, mendetasun gradu txikiagoetako mendeko pertsonen eta haien zaintzaileen jarraipen lanak ere egin ditu, eta inguruaren eta zaintzailearen egoeraren RAI screener + eskalako zaintza-adierazleak neurtu dituzte horretarako (gizarte egoerari buruzko txostena eginez eta gainkarga neurtuz –Guberman eskala–).

Arabako Foru Aldundiak 20/2012 ELD indarrean sartu zen egunean III eta II graduatarako zeuden (zerbitzuen eta prestazioen arteko) bateragarritasunei eusten jarraitu du, baina data harrez geroztik prestazio eta zerbitzu guztien bateraezintasuna ezarri du –telelaguntzari dagokionez izan ezik– 2. mailako I graduako. 2012an mendetasuneko 2. mailako I graduaren baloratutako pertsonen FIZPEari eutsi dio. Araudia laguntza pertsonalaren prestazioa gradu guztietara zabaltzeko egokitu du, 40 puntuz azpiko puntuazioa lortu dutenentzat izan ezik (lehengo 2. mailako I gradua). Prestazio ekonomikoaren zenbaterokoei dagokionez, ez da murrizketarik egin mendetasuneko egoera aurreko graduazioaren arabera onartuta zutenentzat. Graduazio berrien arabera baloratutakoei (40 puntuz azpiko III gradua, II gradua eta I gradua, eta I gradua 3 urtez azpikoei dagokionez), ordea, oso murriztu zaizkie prestazioak, eta 20/2012 ELDn finkatutako zenbaterokoei ezarri dira. Kasu bietan, zenbateroko askoz handiagoak xedatu ditu beste betekizunez gain lurralde historikoan 3 urtetik gorako errolatzea frogatzen dutenentzat. Etxez etxeko laguntza zerbitzuaren intentsitateak oso gutxitu dira, 20/2012 ELDk ezarritako zentzuan. Eskabidea aurkezteko unerako atzeraeragina ez dio prestazio bakar bati ere aplikatzen eta, beraz, ez du 11.7 gomendia bete. Praktikan, 11.6 gomendioaren edukia betetzetik gertu dago.

Profesionalak ez diren zaintzaileek emandako arretaren kontrol eta jarraipen neurriak bultzatzeari dagokionez (11.13 gomendia), jakinarazi digunez, jarraipen berezia egin du babesgabetasun arrisku egoeretan eta hausaz hautatutako zenbait kasutan, besteak beste, honako faktoreak batzen direnean: *“mendetasun gradu altua, antzinasun handi-goa prestazioan, errolda aldaketak, adineko zaintzailea edota zenbait prestazioren aldibereko erabilera”*. 2012an Sailak egin duen *Arabako LHko familia inguruneko zaintzatarako prestazio ekonomikoaren garapena* azterlanaren berri eman digu. Azterlan horretan ondorioztatu denez, gogobetetasun maila handia dago zaintzaile profesionalak emandako arretari buruz eta ematen duten tratua egokia da zaindutako pertsonen premietarako. Azterlan horretan zenbait egoeraren jarraipena eta behaketa egin beharra gomendatu da. Egoera horietan, besteak beste, adineko zaintzaileak, mendetasuna duen pertsona bat baino gehiago bizi diren bizilekuak edota bizilekuan zaintzen duten pertsonarekin baino bizi ez diren mendeko pertsonak sartu dira.

5.

Herritarren eskubideen egoeraren balorazioa

5.1. 65 urtez gorako pertsonen **talde oso heterogeneoa** osatzen dute. Talde horrek bizi proiektua autonomiaz gara dezaketanak (% 80) eta mendetasuneko egoeran egonda arreta behar dutenak (% 20) biltzen ditu.

Adineko pertsonen ekarpen ukazina egiten diote gizarteari eta, dauden estereotipoen aurrean, **zaintzak ematen dituen** taldea osatzen dute.

5.2. Zahartze aktiboaren alde egin nahi duten urrats batzuk ikusi ditugun arren, berriz esan behar dugu politika publikoek adineko pertsonen giza eskubideen aitortzen eta independentzia, partaidetza, duintasun, laguntza eta autorrealizazio printzipioetan oinarritutako kontzepzio horren isla zintzoa izan behar dutela. Azken helburua pertsona orok ongizate fisiko, sozial eta psikoafektiborako duen ahalmena bere bizi ziklo osoan gauzatzea, eta gizartean bere premien, desiren eta gaitasunen arabera parte hartzea da, behar duenean, babesa, segurtasuna eta zaintza egokiak jasoz. Bultzatzea komeni den neurriak zehaztuta daudenez gero –teoria mailan–, azpimarratu behar da gure herri-administrazioek haiek abiarazi behar dituztela orain.

5.3. Norberaren autonomiaren sustapenari eta mendetasuneko egoeraren arretari dagokionez, gure ustez funtsezkoa da euskal herri-administrazioek daukaten eskumena erabil dezatela, AMLLko 7 eta 11.2 artikuluen arabera, dagokion taldearentzako babes maila gehigarriak ezartzeko, batez ere, Estatu mailan egindako lege aldaketak ikusita, politika horietan atzerakada nabarmena ekarri baitute. Hori osatzeko, Euskadiko Gizarte Zerbitzuei buruzko abenduaren 5eko 12/2008 Legea eta haren arauen garapena ezarri behar dira.

Estatu mailan eskubideak murrizteko hartutako neurri batzuek aipatu dugun atzerakada ekarri dute, baina aipatu eskumenaren erabilerrari esker arindu egin dira, gehiago Gipuzkoako lurraldean beste bietan baino. Araban, Estatuaren ildoari jarraituz, hartu diren neurri batzuk, hala nola etxez etxeko laguntza zerbitzuko intentsitateak murriztea edo lehen 2. mailako I gradua zeritzonarentzako bateraezintasun araubide berria, kezkarriak dira.

2012ko norberaren autonomiari eta mendetasunari buruzko estatistika datuek EAE osoan egoerak okerrera egin duela ohartarazi digute. Aurreko urteetan goranzko joera izan ondoren, aurten zenbait adierazle, hala nola prestazioetarako eskubidea duten onuradun kopurua, prestazioak dituzten onuradun kopurua edo ebazpen maila, gutxitu egin dira.

Euskadiko Gizarte Zerbitzuen Legea gure erkidegoari gizarte laguntza kontuetan emandako eskumen eksklusiboaren adierazpen argia da. Hura eta AMLLn aurreikusitako babes maila gehigarriak ezartzeko eskumen gehigarria erabiltzeak esparru nahikoa eman digute azken urteetan gure herri-

administrazioek gizarte zerbitzuen alde egindako lan kementsua egiten jarraitzeko, arretaren hazkundeko eta hobekuntza iraunkorreko ibilbide horretan interferentziarik gertatu barik.

5.4. Izapidetu ditugun kexa-espediten izakerak ohartarazi digunez, **pertsona bere etxean geratzea bilatzen duten neurri** guztiak (etxez etxeko laguntza, laguntza produktua, etxebizitzaren egokitzapena, eguneko zentroak, aldi baterako eta asteburuko egonaldiak egoitzetan eta eguneko zentroetan, bono-taxi zerbitzua, zaintzaileei laguntzeko programak, etab.) indartu behar dira; izan ere, mendetasunari aurre egiteko bizimoduei dagokienez adineko pertsonak horixe nahiago dutela egiaztatu da.

Pertsona bere etxean geratzea ahalbidetzen duten zerbitzuei buruz jasotako kexen proportzio handiagoa eta haien emaitza kontuan izanda, gure administrazioek adoretu behar lukete haien funtzionamendu onari eta haiek eskuratzeko betekizunen malgutzeari arreta handiagoz erreparatzeko, eta zaintza lana emakumeen eta gizonen artean zuzentasunez banatzea sustatzeko.

Aurten, berriz ere, familia inguruko zaintzetarako prestazio ekonomikoaren prebalentzia handitu da. Gure administrazioek, mendetasun handiko zein mendetasun larriko edo neurritsuko egoeretan, zaintza horiek duten kalitateari eta egokitasunari buruz egun dituzten azterlanek eta jarraipenek

eman dituzten ondorioak ez dira haien egokitasunaren oso aldekoak.

Horrekin batera, familiak eta gertuko inguruneak –emakumeak gehienak– egindako lanaren garrantzi ukaezina onartu du FIZPEk. Hori dela-eta, gure herri-administrazioek Estatu mailan zaintzaileen Gizarte Segurantzarako kotizazio osoa haien kargura izateko hartutako neurri hain kaltegarria konpondu behar dute, haren ordainketa bermatuko duten neurriak hartuz.

5.5. Egoitza arretan zenbait gabezia atzematen dira oraindik. Gure erakundeetan aurrera egin behar da **pertsonak erdigunean jartzen dituen arreta gerontologikoaren** eredia ezartzen, zerbitzuen adineko erabiltzaileen autodeterminazioari eginkizun nagusia eman dielako. Pertsona bakoitza eta haren bizi proiektua arretaren eta, beraz, erakundearen eta laguntza prozesuen erdigunea dira. Izaki bakarra den aldetik pertsonaren duintasuna, haren eskubideak, haren lehentasunak errespetatzea eta norberaren ongizatea bilatzea funtsezko balioak dira arreta eredu horretan, baita adimenaren andeatze larriko egoeretan ere. Printzipio horiek ezartzeko sensibilizazioa eta prestakuntza behar dira, eta rol profesional berriak pentsatu behar dira, antolakuntza sistema batzuk berrikusi eta begirada berri horren arabera esku-hartzeak diseinatu.